HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) [נעיל קמא:], ב) ערכין ז. נדה מד., ג) [יבמות לג.], ד) [לאויר העולם], ה) [ל"ל וכן יום אחד],

גליון הש"ס

גמרא ולימא ליה דאמר לכשתלד. עי' בר"ן קדושין דף לג. ע"ב בדף הפני: תוס' ד"ה נוחל בו' **אע"ג דשמואל סובר בר"ש.** תמוה לי הא בפשוטו מאחל דהא שמואל ס"ל ביבמות דלרבנן דר"י אין לו בנים אוכלים בשביל המספחה הרי דס"ל דטעמא דרבנן דעובר ליתא ליה זכייה. אלא דשמואל דס"ל המזכה לעובר קנה הייט דס"ל דהלכה כר"י וכדאמרינן להדיא ביבמות דזו וס"ל קאמר וא"כ מתניתין דנדה דקתני בריש דבן יום אחד פוסל אבל עובר לא דהא דשמואל דרבנן דר"י ממילא ס"ל למתני' דעובר אין לו זכייה. א"כ אין התחלה לקושית הש"ס בן יום אחד אין אבל עובר לא דהא בתמת הך מתני' ממילא ס"ל דאין זכייה לעובר ולע"ג: **בא"ד והקנה נכסיו לאחרים.** קשה לי למאי הוצרכו לגורמא דמיקמ כזה ולא בפשוטו דאחר מיתת האב קודם שמת הבן הזה ביומו מכרו האחים כל כל נכסיהם או שעבדו כל נכסיהם לבע"ח ולא מצו דאיקנו ואח"כ מת זה הבן דאם לא היה נוחל ומנחיל ויהיו זוכים למפרע מכח אביהם קנה הלוקח למפרע גם אלו הנכסים אבל כיון דנוחל ומנחיל והם זוכים לירש אחיהם משעת מיתתו לא קנה הלוקח דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

מוסף רש"י

ירושה הבאה מאיליה שאני. וש"ל כה לתפוס אבל לא הקנוה לו אדם לא קנה (לעיל קמא:). **נוחל ומנחיל.** אם נפלה לו ירושה בו ביום ובו ביום מת ממילא לקרוביו מתניי (ערכין ז:). אמר רב ששת. אלא נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו, דאי נמי לא אחילד איהו הוי ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים, אלא **נוחל בנכסי האם.** אם מתה בו ביום ואפילו הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכאן לאחיו מאביו שאינן בני אמו, דאי לאו הוא הוא הוי ירתי לה קרוביה ולא אמרינן נפל הוא ואינו כן נחלה (שם) דבן נוחל את אמו אבל האם אינה נוחלת את בנה וכל שכן קרובי האם שאין נוחלין אותו, דכתיב למספחותם לבית אבותם, משפחת האם אינה קרויה משפחה (נדה מד:). **אבל עובר לא.** אם מתה מעוברת אינו נוחל להנחיל את קרוביו מן האב (שם).

מוסף תוספות

א. ואמרינן עלה התם וכו' דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה. רמב"ן. ב. [ו]אפי' בירושה הבאה מאליה. שם. ג. [ד]כל זמן שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן ואוכלים בגינו. רש"י שם. ד. דכל הירולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט מפילות. ר"ן. ה. ואתי שפיר וכו' [ד]לא פריך מרישא דבן יום אחד פוסל, דאיכא לאוקמא בשתי נשים וכו'. תוס' יבמות מז. ו. דהוו מפילות מיעוטא. רמב"ן. ז. וקאמר עובר לא משום דלא קנה. תוס' נדה מד.

עין משפט נר מצוה

יד א טו"ש חו"מ סי' רי סעיף ל ועי' בהגהות מיי' פכ"ב מהל' מכירה סי' ח:

טז ב מיי' פ"ב מהלכות זכיה ומתנה הל' יח סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' ערה סעיף ל:

יז ג מיי' פ"ח מהלכות נחלות הלכה יג ועיין בהגהות ובמגיד משנה סמג עשין מז טור ושו"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה [ובכ"מ אלפס פרק ח דמכלתין דף ריא:]:

יח ד שם הגג"ה [ובכ"מ אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) רש"ם ד"ה ולימא ליה רב הונא וכו' ולא אוקמה לכשתלד:

רבינו גרשום

ומקשי' ואכתי לוקים ליה לסיפא בעובר ואימא דאמר לכשתלד אשתי. כל לכשתלד דכבר ילדה יטול לפשוט יזכה בו ולא עכשיו ראמאי לא תירצה רב הונא הכי לסיפא דמתני'. ומשני רב הונא נמי סבירא ליה דאפי' אם אמר לכשתלד לא קנה כיון דהוה קנין במתנה קודם שיבא לעולם ומשום הכי אמר משנתינו איני יודע מי שנאה: מנא אמינא לה. דהמזכה לעובר לא קנה: או שאשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל. אע"ג דאכתי לא בא עובר לאויר העולם יקנה בנכסי אביו אלמא המזכה לעובר קנה: מי שהחזיק בשניה. לאחר שאין לו בן קנה משום דנכסי הגר הרי הן כמדבר מי שהחזיק בהן זכה: אמר אביי. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא משום הכי בראשונה לא קנה דנחלה הבאה ליה לעובר מאיליה שאני דזכה בה דיורש הוא: רבא אמר. לעולם בעלמא המזכה לעובר לא קנה והכא אמאי החזיק בראשונה לא קנה משום דמעיקרא כשהחזיקו בהן חזקה רעועה הואי ורפוי הוה בעיניהו דלא הוו ידעי אם אית ליה בן או לא להכי מי שהחזיק בשניה כשידעו ודאי שאין לו בן החזיק: מאי בינייהו. בין אביי לרבא מבדי בין למר בין למר עובר לא קנה ותרוייהו סברי דמי שהחזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה: איכא בינייהו. דאותם שהחזיק בשניה שמעו בו בבנו שמת והחזיק בנכסים ועדיין לא היה מת ואחר כך מת ובאו אחרים לאחר שהחזיקו אלו ותפשו הנכסים קודם שמת זה ושוב מת. אביי סבר הואיל ששמעו בו שמת אע"ג דלא מת והחזיקו בהם אחרים כיון דאחר כך מת אותה חזקה של אחרים לא הויא חזקה משום דקמאי חזקה גמורה החזיקו. ו) ורבא ס"ל כיון דבשעתא שהחזיקו בהן אחרים אכתי לא מת דשהחזיקו אחרים אע"ג דשוב מת הני בתראי קנו קמאי לא קנו משום דמעיקרא אע"ג דשמעו בו שמת כיון דלא מת חזקה רעועה היתה ורפוי היתה מרפיא בידייהו אע"ג דשוב מת קנו בתראי. ובחזקה שניה פליגי בין אביי ובין רבא אבל בחזקה ראשונה לדברי הכל חייבין להחזיר הואיל ששמעו שיש לו בן או שאשתו מעוברת: ת"ש.

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת בו'. הקשה רבינו אפרים דלפרוך ליה מרישא דקתני דקתני ריש פרק יולת דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אלמא המזכה לעובר לא קנה [ב] וקשיא לרב ששת דהשתא לא מצי לשנויי כדמשני אסיפא ועוד קשה לר"י על הא דיולת דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן [ג] אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ואמה לי למנקט ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף סז. ושם) [ג] ונראה לר"י דסבר רב ששת לרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה דנקבות [ד] והוו להו זכריס מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחייש רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכריס כדפריש [ה] אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה [ו] ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן אית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפריש ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף סז. ושם) אמרינן דזכריס הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דהתם תלינן שמת כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי תקשה ליה דאחים אי בעו מייה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יולת דופן וי"ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא בריאה [ז] ורב ששת משני דהוא מייתא בריאה ולא הוצרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי שלא פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ"ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מייתא בריאה הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהכא דהיא מייתא בריאה [ח] אע"ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ"מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעטו בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י"ל דמעיקרא ס"ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד [ט] והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה"נ הוה מצי לשנויי בפרק יולת דופן (נדה דף מד. ושם) א"נ י"ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעטו בחלק בכורה אבל דרשה דוילדו לו דדוקא בן יום אחד ממעטו בכורה אבל עובר לא: דהוא

[ה] ולימא ליה דאמר לכשתלד רב הונא לטעמיה דאמר רב הונא [א] אף לכשתלד לא קנה דאמר רב נחמן המזכה לעובר לא קנה לכשתלד קנה ורב הונא אמר אף לכשתלד לא קנה ורב ששת אמר אחד זה ואחד זה קנה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא [ב] גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר החזירו הכל ואחר כך שמעו שמת בנו או שהפילה אשתו החזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה ואי סלקא דעתך עובר לא קני למה להו אחזוקי בשניה הא אחזיקו להו חדא זימנא אמר אביי [ג] ירושה הבאה מאיליה שאני רבא אמר שאני התם דרפוי מרפיאן בידייהו מעיקרא מאי בינייהו איכא בינייהו ששמעו בו שמת ולא מת ואחר כך מת תא שמע [ד] תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא הא אמר רב ששת [ה] נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד [ו] אבל עובר לא מאי טעמא

בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא אמר רב ששת בו'. הקשה רבינו אפרים דלפרוך ליה מרישא דקתני דקתני ריש פרק יולת דופן (נדה דף מג: ושם) בן יום אחד מאכיל בתרומה ופוסל מן [א] התרומה דוקא בן יום אחד אבל עובר לא אמר רב ששת בו'. הקשה לר"י על הא דיולת דופן דקאמר התם מאי איריא בן יום אחד אפי' עובר נמי פוסל ואמר רב ששת הכא בכהן שיש לו שתי נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן [ב] אחד מהגרושה דפוסל בעבדי אביו מלאכול בתרומה ולאפוקי מדר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין אבל עובר לא ואמה לי למנקט ב' נשים לוקמה באשה אחת גרושה ויש לו בן ממנה דוקא בן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואכלי העבדים בשביל כל המשפחה כולה לרבנן דר' יוסי כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה (דף סז. ושם) [ג] ונראה לר"י דסבר רב ששת לרבנן דר' יוסי נמי עובר אית ליה זכייה וטעמא דעובר אינו פוסל משום דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה דנקבות [ד] והוו להו זכריס מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן כדחייש רבי יוסי ולהכי אוקי התם בכהן שיש לו שתי נשים ויש לו בנים משאינה גרושה דכיון דיש לו בנים לא פוסל עובר אע"ג דיש לו זכייה דלא חיישינן למיעוטא דזכריס כדפריש [ה] אבל אם אין לו בנים פוסל עובר גם לרבנן דאית ליה זכייה דבין הוא זכר בין היא נקבה הרי הן שלה [ו] ופליג רב ששת אשמואל דאמר בפרק אלמנה (שם) דלרבנן אוכלין בשביל כל המשפחה דסבר שמואל דלרבנן אית ליה זכייה לעובר והשתא ניחא הא דקאמר לעיל רב ששת מנא אמינא לה דתניא גר שמת כו' ולא דחי דהך ברייתא כר' יוסי דרבנן נמי לא פליגי אלא דלא חיישי למיעוטא כדפריש ואם תאמר לעיל דאמר החזיק בשניה קנה בראשונה לא קנה אמאי לא קנה המחזיק בראשונה כיון דלסוף הפילה דהא בפרק אלמנה (שם דף סז. ושם) אמרינן דזכריס הוי מיעוטא משום מיעוטא דמפילות ואין לעובר שסופו להיות נפל חלק בעבדים וי"ל דהתם תלינן שמת כבר בשעת אכילת העבדים מת העובר בבטן ולית ליה זכייה:

נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב. תימה דמה עלה על דעת המקשה דהא ע"כ צריך לומר כדמשני רב ששת נוחל בנכסי האם דאי לאו הכי תקשה ליה דאחים אי בעו מייה לירתו אי בעו מאבוה לירתו דהכי דייק בפרק יולת דופן וי"ל דודאי ידע המקשה שפיר דנוחל בנכסי האם קאמר אלא שהיה סובר דהיא מייתא בריאה [ז] ורב ששת משני דהוא מייתא בריאה ולא הוצרך רב ששת לומר נוחל בנכסי האם אלא לפי שלא פירש המקשה מפרש לה רב ששת ובפ"ק דערכין (דף ז. ושם) דפריך לשמואל מרב ששת דאמר דהוא מייתא בריאה הוה מצי למימר דשמואל סובר כמו מקשה דהכא דהיא מייתא בריאה [ח] אע"ג דשמואל סובר כרב ששת דאמר המזכה לעובר קנה לקמן בסמוך מ"מ אין צריך לתרץ כרב ששת דיכול לתרץ כמר בריה דרב יוסף שאין ממעטו בחלק בכורה אלא דניחא ליה להעמיד שמואל כרב ששת ועוד י"ל דמעיקרא ס"ד דנוחל בנכסי האב וכגון שלא היה לו אלא העובר לבד [ט] והקנה נכסיו לאחרים אם לא ירשנו זה וקתני דדוקא בן יום אחד נוחל מאביו כדי להנחיל ליורשין מאביו אבל עובר לא וה"נ הוה מצי לשנויי בפרק יולת דופן (נדה דף מד. ושם) א"נ י"ל דהמקשה סבר כמר בריה דרב יוסף לומר שממעטו בחלק בכורה אלא דרשה דוילדו לו דדוקא בן יום אחד ממעטו בכורה אבל עובר לא: דהוא

מן האב. דמייה קא ירתי כגון רחל שילדה את יוסף וירש את אמו שהרי בן יום אחד נוחל ואח"כ מת ומנחיל לראובן ושמעון בני יעקב שהן אחיו מאביו דמייה דיוסף ירתי ולא מרחל שהרי אינה אמם הכי איתא במסכת נדה [שם]. והכא הכי הוא דפרכינן תא שמע תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא אלמא עובר אינו יורש ממילא וכל שכן דהמזכה לעובר לא קנה וקשיא לרב ששת ומשני א"ר ששת נוחל כו' והאי שיטוא במסכת נדה [שם] איתיה משום קושיא אחריתי כדפריש לעיל. ונראה בעיני דהכי גרסינן האמר רב ששת נוחל בנכסי האם כו' הלכך כיון דהוה יומא דאתיליד מתה אמו משום הכי דייקינן דוקא בן יום אחד שנולד ולא לאויר העולם ואח"כ מתה אמו ואח"כ מת הוא והוריש לאחיו מן האב אבל עובר לא אינו יכול לירש אמו בעודנו בבטנה להנחיל

אי מזכה לעובר קנה אי לא קנה: תינוק בן יום אחד נוחל. ממון של אבותיו ומנחיל דהרי הוא בגדול לכל ירושתו: אבל עובר לא. אינו נוחל ומנחיל וקשיא לרב ששת. אמר לך רב ששת לעולם קנה והכא מתני' הכי מיפרשא בן יום אחד נוחל בנכסי האם להנחיל ממון לאחים מן האב דוקא כשהיה התינוק בן יום אחד שנולד בשחרית ומתה אמו בערבית דהוי חי יום אחד. אבל עובר שבמעי אמו אם מתה אמו לא אמרינן דהוא חי במעי אמו בתר מיתת אמו ונוחל את אמו להנחיל את האחין מן האב משום דעובר מיית ברישא מן אימיה:

ח) נראה דדעת רבינו דהיכא דהפילה אח"כ מודה מאיי דלמפרע לא הי' בר ירושה כיון שלא הי' עומד לטוולך ולהלך אותם שהחזיקו בהם אז קנו.